Гра як засіб екологічного виховання на уроках географії.

Запорожець Л.М., викладач кафедри географії та методики її навчання

На сьогоднішній день стає більш ясною необхідність посилення впливу на духовну сферу особистості, формування етичного компоненту екологічної культури, що є прерогативою процесу екологічного виховання. На кожному віковому етапі розвитку особистості екологічна культура має свої специфічні характеристики. Підвищення рівня екологічної вихованості підростаючого покоління знаходиться в прямій залежності від повноти наукових уявлень про своєрідність процесу екологічного виховання на кожному віковому відрізку і його практичної реалізації з урахуванням виявлених особливостей.

І.Я. Блехцин і В.Я. Мінєєв визначають екологізацію як принцип екологізму, який полягає у визнанні тісного взаємозв'язку різних форм і проявів сучасного життя з навколишнім середовищем [1, с. 14].

В.П. Максаковський вважає, що екологізація припускає розгляд людини в нерозривному зв'язку з середовищем. «Екологізація, як напрям, - відзначає він, - також характерна для всього міждисциплінарного комплексу наук, який досліджує взаємодію суспільства, виробництва і навколишнього середовища або екорозвиток [2, с. 45]».

Підсумовуючи вислови дослідників з приводу трактування терміну «екологізація», слід зазначити, що він одержав безліч тлумачень: екологізація науки, техніки, освіти. На думку Н.Ф. Реймерса, загальна екологізація означає різнобічний, системніший, ніж раніше, підхід до об'єктивного світу і більше усвідомлення ролі природи в житті людини [3, с. 54].

У ряді досліджень розкриваються особливості екологізації окремих курсів шкільної географії. «Екологізація шкільної економічної географії – вважає Л.Д. Соркина, дозволить характеризувати природу не тільки як предмет праці, але і як оточуючу людину середовище [5, с. 74]».

Більш стримано висловлюється Н.Н. Родзевіч: «Екологізації физико-географічного матеріалу в процесі навчання допомагає постановка питань, які розкривають причини, інтенсивність і характер слідства антропогенних дій на природні комплекси, окремі компоненти і явища природи [4, с. 29]».

Л.М. Хафізова вважає, що "формування у учнів відповідального відношення до природи - складний і тривалий процес. Його результатом повинне бути не тільки оволодіння певними знаннями і уміннями, а розвиток емоційної чуйності, уміння і бажання активно захищати, покращувати, ушляхетнювати природне середовище [6, с. 42].

Ігрова діяльність школярів включає багато різноманітних видів діяльності і тому є універсальною. Особливо важливе те, що діти беруть участь в іграх без примушення, на добровільних засадах. Педагогічно

грамотне керівництво ігровою діяльністю дозволяє розширити кругозір учнів, залучити в природоохоронну працю велике число школярів, допомагає виховувати в дітях відчуття відповідальності за стан рідної природи.

Серед традиційних масових форм натуралистичної роботи, до яких можна додати екологічну орієнтацію, слід виділити свята і тематичні дні: День природи, День лісу, свято Нептуна, Лісовий карнавал та інші. Зміст натуралістичних свят може бути різним, але принципи організації їх в основному загальні. Не важливо, яка тема вибрана для того або іншого свята, головне, щоб він був направлений на всебічний розвиток школярів, формування їх активної життєвої позиції, суспільної відповідальності за долю рідної природи і надовго відобразився в пам'яті всіх його учасників. “Охорона природи — справа кожного” — ось основна ідея, яка червоною ниткою повинна проходити через композицію будь-якої натуралистичної справи.

Ключ до успіху свят — в подоланні формалізму і штампу в їх проведенні. Ми рекомендуємо імпровізувати, вводити в програми тематичних днів і свят ляльковi театралізовані вистави, ходи жартівливо-карнавального типу, влаштовувати виставки, аукціони, ярмарки, підтримувати самодіяльну творчість глядачів. У ці дні можна провести тематичні лінійки: “Бережи природу, людина!”, “Бійтеся, люди, залишитися одні” або мітинги “Обережно — природа!”, “Планета у нас єдина”, спецвипуски стінгазет, конкурси малюнків, плакатів, фотографій, творів-мініатюр про улюблений куточок природи, трудові десанти та інші суспільно корисні справи.

Заслуженою популярністю у дітей користуються конкурси і турніри. Ігрові конкурси носять звичайно комплексний характер, представляючи собою сплав традиційних вікторин, різних змагань, виступів. Так, турнір знавців природи може включати декілька етапів:

1. Конкурс на кращого знавця таємниць природи.
2. Конкурс малюнків “Природоохоронні знаки”.
3. Естафета ерудитів.
4. Конкурс усних розповідей на тему “Червона книга”.
5. Конкурс знавців голосів природи.
6. Реклама книг про природу.
7. Конкурс на краще інсценування байки, персонажами якої є представники флори або фауни.

Переможців в особистій та командній першості визначають за підсумками турніру в цілому.

Доречно проводити конкурси науково-фантастичних проектів з довкілля охорони. Школярам середнього віку можна запропонувати такі теми проектів: “Земля заповідна”, “Як складуться взаємостосунки людини та природи в майбутньому”, “Планета Земля у 3000 р.”, “Тваринний світ

інших планет”. Школярі старших класів можуть працювати над складнішими темами: “Наше майбутнє — земля, океан або космос?”, “Енергія сонця — людям”, “Освоєння сонячної системи”.

Під час проведення туристичних зльотів та походів бажано практикувати ігри, направлені на розвиток спостережливості, пам'яті, уміння орієнтуватися, дотримувати правила поведінки в природі. В більшості випадків їх організація не вимагає особливої попередньої підготовки. В той же час такі ігри можна органічно включати в екскурсії, прогулянки.

Однією з форм роботи по екологічному вихованню із старшими школярами є прес-конференція. Вона організовується у формі рольової гри-бесіди членів делегацій або фахівців з питань охорони навколишнього середовища з представниками преси — кореспондентами різних газет, журналів, радіо, телебачення, кіно- і фоторепортерами. Виконання цих ролей створює у підлітків уявлення про міжнародні організації, установи країни, які контролюють діяльність по охороні навколишнього середовища, а також про засоби масової інформації, поширюючи знання по охороні природи серед населення.

Отже, екологічні знання передані за допомогою гри засвоюються набагато краще і міцніше, ніж сухі факти і статистика. Тому гармонійне поєднання уроків та позакласної діяльності з географії по засвоєнню екологічних знань буде мати гарний результат.

Список використаної літератури

1. Блехцихин И.Я., Минеев В.А. Производственные силы СССР и окружающая среда: Проблемы и опыт исследования – М.: Мысль, 1981.–214с.
2. Максаковский В.П. О сквозных направлениях в школьной географии// География в школе. - 1998. - №1. - С. 45–50.
3. Реймерс Н.Ф. Экологизация. Введение в экологическую проблематику: Учебное пособие – М.: 1994. – 100 с.
4. Родзевич Н.Н. Новые взгляды на проблемы окружающей среды // География в школе. - 1997. -№ 5. – с. 27-31
5. Соркина Л. Д. Эколого-педагогический кооператив "Юный натуралист"// Начальная школа.-1989.- N6.- С. 73-79.
6. Хафизова Л.М. Как знакомить детей с правилами поведения в природе.// Начальная школа. -1988, N8, - С. 40-46.